

ปัญหาและอุปสรรคของการเปิดโอกาสให้ราษฎรมีสสิทธิฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐในความผิดอาญาเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในระบบกฎหมายไทย

Problems and Challenges of Permitting Citizens to Sue Government Officials for Crime Relating to Their Duties in the Thai Legal System

สถาพร ภักดีวงศ์

Sathaporn Phakdeewong

อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

Senior Expert Public Prosecutor

E-mail : Moddang111@hotmail.com

Date Received 23 July 2018 : Date Revised 18 March 2019

Date Accepted 21 March 2019 : Date Accepted online 4 April 2019

บทคัดย่อ

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเหตุเพราะรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาของไทยจึงกระทำโดยพนักงานอัยการ แต่การดำเนินคดีอาญาดังกล่าวรัฐก็ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้เพียงผู้เดียวแต่ยินยอมให้เอกชนฟ้องคดีอาญาเองได้ กฎหมายที่เป็นหลักในการดำเนินคดีอาญาคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 28 ยินยอมให้เอกชนฟ้องคดีอาญาได้

การที่เอกชนฟ้องคดีอาญาได้เองตามกฎหมายจึงส่งผลให้เอกชนมีสิทธิฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐในความผิดอาญาเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย การฟ้องคดีอาญาของเอกชนจึงอาจก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคและผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาได้และอาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อกระบวนการยุติธรรมของไทย

คำสำคัญ : เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจาก ปฏิบัติหน้าที่

Abstract

The criminal proceeding of Thailand is public prosecution because of the Public have function to keep peace of country and prevent to execution of criminal offense. In Thailand the criminal proceeding made by The public Prosecutors. The criminal proceeding of

Thailand have not monopoly by the Public but Thailand agree with private prosecution in criminal proceeding.

The private prosecution have an effect to private sue the government officer in criminal case alleged criminal from performance of the duty by law. The private prosecution have an effect on problem and impact to criminal procedure and effect to judicial criminal proceeding of Thailand.

Keywords : Private individuals suing government officials in connection to their duties

บทนำ

ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีรูปแบบในการดำเนินคดีอาญาในแต่ละประเทศแตกต่างกัน แต่ตามหลักสากล จะมีรูปแบบในการดำเนินคดีอาญา มีดังต่อไปนี้

1. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)
2. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)
3. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

1. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution) คือ การดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิมเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเองโดยถือหลักว่าเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหายตลอดจนหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ยืนยันต่อศาลด้วยตนเอง มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินคดีแพ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบที่มีคู่ความ ระบบการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายนั้นมีลักษณะตรงกับแนวความคิดของนักปราชญ์ทางกฎหมายแบบปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งมีความยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่ารัฐจะทำการล่วงละเมิดไม่ได้ ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิให้เอกชนสามารถที่จะฟ้องคดีอาญาเองได้

2. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่า ประชาชนทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบและมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย หลักนี้มาจากแนวความคิดแบบปัจเจกนิยมที่ยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะล่วงละเมิดไม่ได้เป็นระบบที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยตลอดจนมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ โดยประชาชนทุกคนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาเองได้ ไม่คำนึงว่าผู้ฟ้องจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ การดำเนินคดีในรูปแบบนี้จึงมีคู่ความในลักษณะการต่อสู้ มีการสืบพยานเป็นไปในรูปแบบ “ การถามค้าน ” (Cross Examination)

3. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) คือ เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่ารัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมทั้งมีหน้าที่ในการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ มีลักษณะตรงกับแนวความคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม การดำเนินคดีในรูปแบบนี้ จึงไม่มีคู่ความและเป็นอำนาจความยุติธรรมโดยรัฐ โดยรัฐจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดีในฐานะตัวแทนรัฐ ดังนั้นในการดำเนินคดีพนักงานอัยการจึงไม่เป็นคู่ความในเนื้อหา องค์การการดำเนินคดีฝ่ายรัฐทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง ทุกฝ่ายจะต้องกระตือรือร้นในการร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญาขององค์กรของรัฐจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัย เพราะกระบวนการยุติธรรมอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว แม้ประเทศที่ถือหลัก “ การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ” โดยเคร่งครัด ก็มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้

ระบบการดำเนินคดีในประเทศไทยกรณีเอกชนฟ้องคดีอาญาต่อศาล

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ บัญญัติว่าบทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ การกระทำใด จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญนี้มิได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการรับรองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และในรัฐธรรมนูญดังกล่าว หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 บัญญัติว่า

“ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังมิได้มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นบังคับใช้ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

.....
..... ”

ตามบทบัญญัตินี้ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในรัฐว่า ประชาชนย่อมมีสิทธิ เสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้นสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนชาวไทยย่อมมีสิทธิหรือเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งรวมถึงสิทธิ

ในกระบวนการยุติธรรมด้วยซึ่งมีประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่กำหนดสิทธิ หรือรับรองเสรีภาพของประชาชนไว้

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังกำหนดในหมวด 6 ว่าด้วย แนวนโยบายแห่งรัฐ ในมาตรา 68 ว่า

“ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร

รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ

..... ”

บทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดให้ รัฐต้องจัดการระบบงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร การจัดการดังกล่าวนั้นอาจกระทำโดยการออกกฎหมายมาบังคับใช้ หรือ กำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือ ในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ประเทศไทยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการดำเนินการ โดยกำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาไว้เป็นการทั่วไป และมีพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการพิจารณาคดีอาญาไว้เป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่บัญญัติให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐธรรมนูญโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก และไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินสมควรโดยกำหนดรูปแบบการดำเนินคดีอาญาไว้

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย จะเห็นว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่ารัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การดำเนินคดีอาญากระทำโดยพนักงานอัยการซึ่งถือว่าทำการแทนรัฐ ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงไม่มีคู่ความและเป็นการอำนวยความสะดวกโดยรัฐผ่านทางพนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการ พนักงานอัยการจึงไม่เป็นคู่ความในเนื้อหา แต่เป็นการกระทำแทนรัฐเท่านั้น

แต่หากเราพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้วจะเห็นว่าประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยโดยรัฐนั้น รัฐมิได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้กับพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เอกชนที่มีสถานะเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายฟ้องคดีอาญาเองได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ก็ได้บัญญัติเป็นเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดว่าเรื่องสิทธิการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนนั้น เอกชนมีสิทธิ หรือ เงื่อนไขเช่นไร ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนจึงเป็นการฟ้องที่ไม่จำกัดประเภทและฐานความผิดตามกฎหมาย สามารถ

ฟ้องร้องได้จนถึงอัตราโทษประหารชีวิต ซึ่งจะแตกต่างกับต่างประเทศที่อนุญาตให้เอกชนหรือผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในความผิดเล็ก ๆ น้อยที่เกี่ยวข้องหรือกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนได้เสียของเอกชนนั้น ๆ โดยตรงเท่านั้น แต่ในประเทศไทย หากเอกชนนั้นได้รับความเสียหายเป็นพิเศษจากการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด เอกชนสามารถที่จะฟ้องคดีอาญาได้ในทุกฐานความผิด โดยไม่มีขอบเขต ไม่มีข้อจำกัด และสามารถฟ้องคดีได้ในอัตราโทษทุกอัตราโทษ จนถึงโทษขั้นสูงสุดคือประหารชีวิต

ในกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติเรื่องบุคคลผู้มีอำนาจในการฟ้องคดีไว้ในมาตรา 28 ว่า

“ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย ”

คำว่า “ ผู้เสียหาย ” นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติคำนิยามไว้ในมาตรา 2 (4) ว่า “ หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 , 5 และ 6 ”

ดังนั้น ผู้เสียหาย ตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเปิดกว้างกล่าวคือ บุคคลซึ่งจะเป็นใครก็ได้ ที่ได้รับความเสียหายเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาฐานใดฐานหนึ่ง และยังขยายหลักไปถึงบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทน คือบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 4 , 5 และ 6 ดังนั้นผู้เสียหายจึงจะเป็นรัฐ หรือ เอกชน ก็ได้และยังหมายความรวมถึงจะเป็นคนธรรมดา หรือ นิติบุคคลก็ได้ เช่นกัน

ความเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นมีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. ผู้เสียหายนั้น จะเป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายที่เป็นคนธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ และจะเป็นนิติบุคคลประเภท ชนิดไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นนิติบุคคล เช่น หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ องค์กรของรัฐต่าง ๆ

2. ผู้เสียหายนั้น จะเป็นคนคนเดียว หรือมีผู้เสียหายหลายคนร่วมกัน ผู้เสียหายแต่ละคนก็สามารถฟ้องคนเดียว หรือรวมกันฟ้องก็ได้ หรือสามารถที่จะร่วมกันร้องทุกข์ หรือร้องทุกข์เดี่ยว ๆ ก็ได้ ในขณะเดียวกันหากมีผู้เสียหายหลายคน ก็สามารถที่จะแยกกันดำเนินคดีก็ได้ ดังนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงอาจถูกดำเนินคดีได้พร้อม ๆ กันที่ละหลาย ๆ คดีก็สามารถเป็นได้

3. ความผิดอาญาบางประเภทมีเฉพาะรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เอกชนไม่สามารถเป็นผู้เสียหายได้ เพราะคุณธรรมของกฎหมายนั้น ๆ มุ่งคุ้มครองรัฐนั้น เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2548) ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก

พ.ศ. 2522 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1949/2542) ความผิดตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม ฯ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1231/2533) เป็นต้น

แต่ความผิดประเภทที่รัฐเท่านั้นเสียหาย แต่หากเอกชนผู้ใดได้รับความเสียหายเป็นพิเศษหรือได้รับความเสียหายโดยตรงเอกชนผู้นั้นก็เป็นผู้เสียหายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4881/2541 ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 คำว่า “ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ” นั้น หมายความว่ารวมถึงเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดด้วย ดังนั้นหากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยมิชอบเป็นการกระทำความผิดต่อเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดโดยตรงและเป็นการกระทำที่บุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายเอกชนผู้นั้นย่อมเป็นผู้เสียหายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2(4) ได้

4. ความเป็นผู้เสียหายนั้นพิจารณาในขณะที่มีการกระทำความผิดมิใช่ขณะฟ้องคดี ทั้งสิทธิของการเป็นผู้เสียหายเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่อาจโอนสิทธิความเป็นผู้เสียหายไปยังคนอื่นได้

5. ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้น คือไม่มีส่วนร่วมรู้เห็นในการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน และต้องไม่สมัครใจเข้าร่วมในการกระทำความผิดนั้น ๆ ด้วย

การที่เอกชนเป็นผู้เสียหายและสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในประเทศไทยนั้นมีการขยายหลักนี้ไปโดยมีการขยายอำนาจฟ้องดังกล่าวของเอกชนไปถึงผู้มีอำนาจทำการแทนผู้เสียหายทั้งตามที่กฎหมายบัญญัติและการมอบอำนาจให้ฟ้องคดี กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยวางหลักไว้ว่า ผู้เสียหายนั้นนอกจากจะหมายความว่าได้รับความเสียหายแล้ว ยังหมายความว่าผู้มีอำนาจทำการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 , 5 และ 6 เป็นการขยายหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนให้รวมถึงบุคคลอื่นที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจทำการแทนผู้เสียหาย หรือฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหายได้โดยผลของกฎหมายคือ

1. มาตรา 4 “ ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อน

ภายใต้บังคับมาตรา 5(2) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภรรยาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากโดยชัดแจ้งจากภรรยา ”

ดังนั้นการฟ้องคดีอาญานั้น หากภริยาเป็นผู้เสียหายและประสงค์ที่จะฟ้องหรือดำเนินคดีอาญาเองแล้ว ภริยาสามารถดำเนินการได้เองเลยโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสามี เพราะสิทธิในการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัว และการฟ้องคดีอาญาหรือการดำเนินคดีอาญาเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทางอาญาเฉพาะตัวผู้ที่ไม่ใช่ผู้เสียหายก็จะมีสิทธิดำเนินคดีอาญาได้ แต่ในทางกลับกันหากสามีจะดำเนินคดีอาญาแทนภริยานั้นสามีจะต้องได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยาเสียก่อน เพราะตัวผู้เสียหายคือตัวภริยาไม่ใช่ตัวสามีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นของภริยาไม่ใช่ตัวสามี และการเป็นสามีภริยานั้นต้องเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และมูลความผิดอาญาจะต้องเกิดขึ้นระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน

เท่านั้น ถ้ามูลความผิดอาญาเกิดก่อนที่จะเป็นสามเณรด้วยกัน ภริยาต้องฟ้องเองจะอนุญาตให้สามีฟ้องโดยอาศัยสิทธิตามมาตรานี้มีได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 630/2489)

แต่ภายใต้เงื่อนไขนี้กฎหมายบัญญัติเพียง “ ได้รับอนุญาตจากโดยชัดแจ้งจากภริยา ” เท่านั้น กล่าวคือ ภริยาจะอนุญาตด้วยวิธีการใดก็ได้แต่ต้องมีความหมายชัดเจนว่าอนุญาตให้สามีดำเนินคดีอาญาแทนภริยา กฎหมายไม่ได้บัญญัติแบบของการอนุญาตว่าจะต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่ หรือ ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ ดังนั้นการอนุญาตด้วยวาจาที่สามารถกระทำได้ ในทางกลับกันกฎหมายอนุญาตให้สามีเท่านั้นที่จะกระทำการดำเนินคดีอาญาแทนภริยา ไม่ได้บัญญัติให้ภริยาสามารถทำแทนสามีได้ เว้นแต่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 5(2) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น

2. มาตรา 5 “ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะในความผิดซึ่ง ได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแลของตน

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลเฉพาะความผิดซึ่งได้กระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น ”

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นการขยายหลักอำนาจในการดำเนินคดีให้ออกไปยังผู้บกพร่องเรื่องความสามารถไม่ว่าจะเป็นการบกพร่องโดยกฎหมายหรือโดยสภาพความเป็นจริงก็ตามให้มีผู้กระทำการแทนในการดำเนินคดีอาญา เช่น กรณีผู้เยาว์ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือว่าเป็นผู้บกพร่องเรื่องความสามารถเพราะไม่สามารถที่จะทำนิติกรรมใด ๆ ด้วยตนเองให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้ และตามความเป็นจริงผู้เยาว์ก็ยังอ่อนประสบการณ์ ต่อโลกในความเป็นจริงมากการตัดสินใจของผู้เยาว์อาจจะผิดพลาดได้ง่ายในความเป็นจริงของโลกในสังคมปัจจุบัน กฎหมายจึงระบุให้การดำเนินคดีอาญานั้นผู้เยาว์ต้องมีผู้ทำการแทนโดยกำหนดให้ผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดได้รับผิดชอบในส่วนนี้แต่ในประเด็นดังกล่าวนี้ศาลฎีกาได้วางหลักขยายไปว่าผู้เยาว์สามารถที่จะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเองได้ โดยไม่ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมจัดการร้องทุกข์ให้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1641/2514 , 1982/2494 , 214/2494) เพราะการร้องทุกข์นั้นได้ร้องต่อพนักงานสอบสวน กระบวนการต่อไปพนักงานสอบสวนก็จะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดี ผู้เยาว์ไม่ต้องเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเองไม่ต้องเป็นผู้ดำเนินคดีเอง ดังนั้นศาลฎีกาจึงวางหลักไว้เพียงว่าผู้เยาว์สามารถที่จะร้องทุกข์ด้วยตนเองได้ แต่ผู้เยาว์จะฟ้องคดีเองหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการเองไม่ได้แม้จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก็ตาม ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินการเท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 563/2517 , 6475/2537 , 2651/2557) เพราะการฟ้องคดี การเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการก็ตาม จะต้องมีการดำเนินคดีด้วยตนเอง ผู้เยาว์ซึ่งอ่อนประสบการณ์ต่อโลกอาจจะดำเนินการผิดพลาดได้ ศาลฎีกาจึงวางหลักว่าในกรณีดังกล่าวนี้ผู้เยาว์ไม่สามารถที่จะดำเนินการเองได้

ในกรณีที่เป็นการบกพร่องเรื่องความสามารถในการดำเนินคดีตามสภาพความเป็นจริง เช่น ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ กฎหมายก็วางหลักกำหนดให้มีผู้ดำเนินคดีอาญาแทน เพราะโดยสภาพผู้เสียหายไม่สามารถที่จะกระทำการด้วยตนเองได้ จึงมีการขยายหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนออกไปเพื่อความเป็นธรรม เป็นต้น

3. มาตรา 6 “ ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ เป็นผู้วิกลจริต หรือ คนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถกระทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีก็ได้

.....
..... ”

บทบัญญัติในมาตรานี้เป็นการคุ้มครองผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ เป็นผู้วิกลจริต หรือ คนไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้อนุบาล หรือเป็นกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถกระทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ กฎหมายคำนึงถึงสิทธิในการดำเนินคดีอาญาอาจถูกกระทบกระเทือนเพราะผู้มีอำนาจทำการแทนอาจจะไม่กระทำการแทนได้เพราะมีผลประโยชน์ขัดกัน หรือ เพราะเหตุใดก็ตาม ผู้บกพร่องเรื่องความสามารถก็อาจได้รับความเสียหาย หรืออาจไม่ได้รับความเป็นธรรมทางอาญาได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิ ผู้บกพร่องเรื่องความสามารถดังกล่าวกฎหมายจึงกำหนดทางแก้ไขไว้ โดยให้มีการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

นอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาวางหลักเรื่องเอกชนสามารถดำเนินคดีอาญาเองได้ สามารถที่จะฟ้องคดีอาญาเองได้ไว้แล้ว มีการวางหลักให้ขยายไปถึงผู้มีอำนาจทำการแทนไว้แล้ว ศาลฎีกาเองก็ได้วางหลักในคำพิพากษาศาลฎีกาขยายออกไปเพิ่มเติมขึ้นอีก กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2503 (ประชุมใหญ่) ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดา ย่อมมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอาญาแทนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2178/2524 เมื่อ อ. เป็นผู้จัดการของโจทก์ร่วมซึ่งเป็นนิติบุคคล (บริษัทจำกัด) ย่อมเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4), 5(3) ในอันที่จะดำเนินการร้องทุกข์หรือฟ้องร้องคดีอาญาด้วยตนเอง หรือ มอบอำนาจให้บุคคลอื่นกระทำการแทนได้

ดังนั้นเอกชนที่เป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้จึงได้แก่บุคคล 3 ประเภท คือ

1. ตัวผู้เสียหายที่แท้จริง
2. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย
3. ผู้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดี บุคคลทั้ง 3 ประเภทนี้ สามารถที่จะฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ได้

สิทธิของผู้เสียหาย

เมื่อเอกชนเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว กฎหมายจึงให้สิทธิหรืออำนาจแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาแทบทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มคดีด้วยการร้องทุกข์ การเป็นโจทก์ฟ้องคดี การเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ การเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา การใช้สิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา และนอกจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดสิทธิไว้แล้วผู้เสียหายยังมีสิทธิตามกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บหรือความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นซึ่งตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อีกด้วย

ดังนั้นในประเทศไทย เอกชนจึงมีอำนาจดำเนินคดีอาญา มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมคือ การร้องทุกข์ การฟ้องร้องคดี การยื่นคำร้องต่าง ๆ ในคดี การจัดทำบัญชีระบุพยาน เรื่อยไปจนถึงกระบวนการในการสืบพยาน การยื่นคำแถลงการณ์ปิดคดี ตลอดจนถึงสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งเป็นจุดจบของขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีของเอกชน การฟ้องคดีของเอกชน นั้น สามารถทำได้ทุกฐานความผิด และสามารถทำได้ในทุก ๆ ประเภทคดีทั้งคดีความผิดอันยอมความได้ และคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน โดยไม่ต้องขออนุญาตขององค์กรใด ๆ ก่อนฟ้อง ไม่ต้องยื่นเรื่องต่อองค์กรใด ๆ เพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานในเบื้องต้นก่อนที่จะกล่าวหาฟ้องร้องเจ้าหน้าที่รัฐเลย การที่กฎหมายบัญญัติสิทธิของเอกชนที่จะฟ้องร้องเจ้าพนักงานของรัฐอย่างกว้างขวางเช่นนี้ ในทางตรงข้ามไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือ เจ้าพนักงานของรัฐ ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนรัฐ ทั้งในด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยและการให้บริการประชาชนของรัฐ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐย่อมส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปิดกว้างให้เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างไม่มีเงื่อนไขเช่นนี้จึงเป็นการเสี่ยงต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมมาเป็นเครื่องมือเพื่อต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยมิได้หวังผลในการลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐ แต่หวังผลในการต่อรองเรื่องอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของตน

ในส่วนของความผิดอาญาที่เอกชนสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น มันมีแนวความคิดพื้นฐานของความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ดังนี้

เจ้าพนักงานคือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้กระทำการต่าง ๆ แทนรัฐ เพื่อประโยชน์ของรัฐ หรือ ประโยชน์สาธารณะ นั่นเอง การมอบหมายให้กระทำการแทนรัฐนั้นอาจกระทำในรูปแบบของการใช้อำนาจตามกฎหมายที่มอบหมายให้บุคคลนั้นๆกระทำเพื่อประโยชน์ของรัฐ ดังนั้นอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐจึงมิได้ผูกติดกับตัวบุคคลแต่ผูกติดกับการมีสถานะเป็น “ เจ้าพนักงาน ” เจ้าพนักงานจึงต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของรัฐ หรือ ประโยชน์ส่วนรวมเสมอ การอันใดที่เจ้าพนักงานกระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนย่อมเป็นการไม่สมควร ไม่ถูกต้อง และต้องรับผิดชอบจากการกระทำนั้น รัฐจึงบัญญัติกฎหมายในเรื่องความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา 147 จนถึงมาตรา 166 และตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ อีก ดังนั้นความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือความผิดต่อตำแหน่ง

หน้าที่ราชการก็ตาม จึงมีแนวคิดพื้นฐานมาจาก “ หลักการเรื่องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ ” กล่าวคือ การกระทำที่จะเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือ ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ นั้นจะต้องเป็นความผิดที่กระทำในหน้าที่ราชการเท่านั้น เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของตนไปกระทำโดยเจตนาเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ หรือประชาชน หลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์เพื่อที่จะควบคุมเจ้าพนักงานหรือผู้ที่รัฐมอบหมายอำนาจให้ปฏิบัติ ต้องกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมิให้นำอำนาจที่ตนได้รับมานั้นไปใช้ในอีกทางหนึ่งที่ทำให้รัฐหรือประชาชนได้รับความเสียหาย

“ หลักการเรื่องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ราชการ ” เพราะบุคคลมีฐานะเป็นเจ้าพนักงาน นั้น ย่อมมี 2 บทบาท ในบุคคลคนเดียวกัน คือ บทบาทในฐานะบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ กับบทบาทในฐานะเป็นเจ้าพนักงาน ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และไม่ใช่ว่าเรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์รัฐหรือประโยชน์สาธารณะจึงมีสถานะตำแหน่งเหนือกว่าบุคคลอื่น ดังนั้นเจ้าพนักงานจึงจำเป็นต้องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากการกระทำในภาระหน้าที่ของรัฐในฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ หลักการดังกล่าวจึงเป็นกรอบแนวคิดในการออกกฎหมายมาเพื่อควบคุมเจ้าพนักงาน หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้นำอำนาจที่ตนได้รับมอบหมายมานั้นไปใช้เพื่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ หรือ ประชาชน ดังนั้นกฎหมายจึงบัญญัติกรอบการทำความผิดไว้ในเบื้องต้น คือ “ เป็นการกระทำการในหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ” นั้น ๆ ดังนั้นหากเจ้าพนักงานไม่ใช้อำนาจในหน้าที่ของตนกระทำการโดยทุจริต หรือ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด แล้ว ก็จะไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยบัญญัติในหมวดความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการไว้ในมาตรา 147 จนถึงมาตรา 166 จะเห็นได้ว่าตั้งแต่มาตรา 147 ถึง มาตรา 156 เป็นเรื่องการหาประโยชน์คือ ทุจริต ส่วนมาตรา 158 จนถึงมาตรา 166 เป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ส่วนมาตรา 157 กฎหมายบัญญัติไว้ระหว่างกลางเพราะเป็นบททั่วไป ของทั้ง 2 จำพวกนั้น คือ ทั้งปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติโดยทุจริตและโดยมิชอบ ซึ่งเป็นบทมาตราที่ประชาชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด

ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด นั้น ถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157

“ ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติ หรือ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือ ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 บาท ”

การกระทำอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 นั้น แบ่งการกระทำที่เป็นความผิดได้ 2 ประเภท คือ

1. ปฏิบัติ หรือ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด
2. ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต

1. ปฏิบัติ หรือ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด

การกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดต้องเป็นการกระทำอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้น ๆ โดยตรง หน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นอาจเป็นหน้าที่โดยตรงตามที่กฎหมายบัญญัติหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติจากผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจตามกฎหมาย เช่น หน้าที่จากกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่งของคณะรัฐมนตรี คำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ เป็นต้น การที่หน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นกว้างขวางมากเพราะหน้าที่นั้นอาจเกิดจากกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่งของคณะรัฐมนตรี การสั่งการของเจ้าพนักงานจึงไม่อาจหนีพ้นการสั่งการทางปกครองได้ ซึ่งหากเป็นการสั่งการทางปกครองแล้วเมื่อมีข้อพิพาทที่เกิดจากคำสั่งทางปกครอง ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคือศาลปกครอง แต่ปัจจุบันมีเหตุการณ์เป็นจำนวนมากที่เอกชนนำเอาคำสั่งทางปกครองมาแย้งเบนไปฟ้องเป็นคดีอาญาในความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยอ้างในคำฟ้องว่าเจ้าพนักงานมีเจตนาถ่วงอืดล่าช้า เพิกเฉยคำสั่งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็รับคดีไว้พิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐมิให้ถูกฟ้องเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบนั้นเปราะบางมาก เป็นการง่ายที่เอกชนเพียงกล่าวอ้างในคำฟ้องว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติมิชอบศาลก็รับไต่สวนแล้ว ทั้ง ๆ ที่เนื้อแท้เป็นคดีปกครอง

“ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ” นั้น หมายความว่า การกระทำของเจ้าพนักงานนั้นจะต้องกระทำโดยเจตนาเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด คำว่า “ เพื่อ ” นั้นจะต้องเป็นเจตนาประสงค์ต่อผลเท่านั้น จะใช้เจตนาเล็งเห็นผลไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ (ประชุมใหญ่) 1240/2504 ความผิดที่ต้องการเจตนาพิเศษจะยกเอาเจตนาเล็งเห็นผลมาใช้บังคับมิได้ต้องเป็นเจตนาประสงค์ต่อผลโดยตรงจึงจะเป็นความผิดตามเจตนาพิเศษนั้นได้

ดังนั้น องค์ประกอบความผิด “ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ” จึงต้องเป็นเจตนาประสงค์ต่อผลเท่านั้น คือ เจ้าพนักงานต้องมีเจตนาโดยตรง หรือ ต้องจงใจให้เกิดผลนั้นต่อโจทก์ โจทก์จึงจะฟ้องเจ้าพนักงานผู้กระทำการนั้นได้ แต่ปัจจุบันมีหลาย ๆ คดีที่เอกชนนำเอาคำสั่งทางปกครองของเจ้าพนักงานที่สั่งการไปและผลของคำสั่งไม่เป็นผลดีแก่โจทก์ ซึ่งโจทก์จะต้องนำไปฟ้องคดีต่อศาลปกครอง แต่โจทก์กลับนำคำสั่งดังกล่าวมาฟ้องเป็นคดีอาญา โดยกล่าวอ้างในคำฟ้องว่า เจ้าพนักงานสั่งการโดยเห็นอยู่แล้วว่าการสั่งการนั้นทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายเป็นการถ่วงอืดล่าช้า โจทก์จึงฟ้องคดีอาญาดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นการที่เอกชนฟ้องคดีอาญาเจ้าพนักงานโดยง่ายเกินไปนั้นจึงกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต

คำว่า “ ทุจริต ” ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยได้ให้คำนิยามไว้ว่า

มาตรา 1 (1) “ ทุจริต ” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

การทุจริตจึงเป็นการแสวงหาประโยชน์ที่ตนเองมีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเจตนากระทำนั้นอาจจะเจตนาเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ หรือ เพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ก็ได้ ส่วนการ “ แสวงหา ” นั้น จะใช้วิธีการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ได้ แต่ประโยชน์นั้นต้องมีควรได้โดยด้วยกฎหมาย และตัวประโยชน์นั้น จะเป็นทรัพย์สินหรือไม่ใช่ทรัพย์สินก็ได้ เช่น เพื่อให้ได้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ในประเทศไทย นอกจากประมวลกฎหมายอาญาจะบัญญัติความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติ หรือ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือ ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตไว้แล้ว ยังมีกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันกับบทบัญญัติมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เหตุเพราะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้นบังคับใช้กับเจ้าพนักงานเท่านั้น จึงไม่อาจครอบคลุมเจ้าหน้าที่รัฐได้ทุกประเภท เหตุเพราะการเป็นหน่วยงานของรัฐนั้นปัจจุบันมีการจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของรัฐที่จะจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน คือ

1. ส่วนราชการ คือ หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบให้บริการสาธารณะทางปกครองซึ่งเป็นการกิจหลักของรัฐ ให้บริการทั่วไปและไม่มุ่งแสวงหากำไร ความสัมพันธ์กับรัฐนั้น รัฐเป็นผู้จัดตั้ง รัฐปกครอง บังคับบัญชา ใช้งบประมาณแผ่นดิน ใช้อำนาจฝ่ายเดียวของรัฐเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม รัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เดียวในการกระทำของหน่วยงาน

2. รัฐวิสาหกิจ คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารสาธารณะ ทางอุตสาหกรรม หรือ พาณิชยกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหารายได้ต้องสามารถเลี้ยงตัวเองได้จากการดำเนินงานเชิงพาณิชย์ แต่หากมีความจำเป็นก็รับเงินสนับสนุนจากงบประมาณเป็นครั้งคราว ความสัมพันธ์กับรัฐนั้น รัฐเป็นผู้จัดตั้ง ทุนเกินกว่าครึ่งเป็นของรัฐ รัฐมีอำนาจบริหารจัดการ (ผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการและผู้บริหารระดับสูงและการให้นโยบาย) การลงทุนต้องขอความเห็นชอบจากรัฐและรายได้ต้องส่งคืนรัฐ บุคลากรมีสถานะเป็นพนักงาน รัฐวิสาหกิจ วิธีดำเนินงานไม่ใช้อำนาจฝ่ายเดียวแต่ใช้สัญญาเป็นหลัก ไม่ใช้กฎระเบียบของทางราชการ ในการบริหารเงิน บริหารงาน บริหารบุคคล

3. องค์การมหาชน คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบบริการสาธารณะทางสังคมและวัฒนธรรมไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร เป็นนิติบุคคล ความสัมพันธ์กับรัฐนั้น รัฐเป็นผู้จัดตั้ง ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐหรือสามารถเลี้ยงตนเองได้ (ยกเว้นมหาวิทยาลัยต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง) รัฐมีอำนาจบริหารจัดการ (ผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการและผู้บริหารระดับสูงและการให้นโยบาย) การลงทุนต้องขอความเห็นชอบจากรัฐ บุคลากรมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ วิธีดำเนินงานไม่ใช้อำนาจฝ่ายเดียวแต่ใช้สัญญาเป็นหลัก ไม่ใช้กฎระเบียบของทางราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย

4. หน่วยงานของรัฐในรูปแบบใหม่ คือ

4.1 องค์การของรัฐที่เป็นอิสระ เป็นหน่วยงานในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลกิจกรรมของรัฐตามนโยบายที่สำคัญที่ต้องการความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจทางการเมือง เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

4.2 กองทุนที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของรัฐ หมายถึง นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นโดยตราเป็นพระราชบัญญัติเนื่องจากต้องการอำนาจรัฐในการบังคับฝ่ายเดียวต่อภาคเอกชนหรือประชาชนในการสมทบเงินเข้ากองทุน ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนก็เพื่อเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของรัฐในการดำเนินบริการสาธารณะแก่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเฉพาะด้าน การดำเนินงานของกองทุนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และเงินสมทบจากกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกิจการพลังงาน สถาบันคุ้มครองเงินฝาก เป็นต้น

กฎหมายอื่น ๆ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของเจ้าพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502

เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญานั้นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการบังคับใช้เฉพาะเจ้าพนักงานเท่านั้น ในขณะนั้น (ขณะออกบังคับใช้) ตามนัยประมวลกฎหมายอาญา เจ้าพนักงานคือ เฉพาะผู้ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าหน้าที่ประจำหรือชั่วคราวและไม่ว่าจะมีผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ โดยมีกฎหมายระบุวิธีแต่งตั้งไว้และได้มีการแต่งตั้งถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1787/2524 ให้คำจำกัดความ “ เจ้าพนักงาน ” หมายถึง บุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย กล่าวคือ ในการแต่งตั้งนั้นมีกฎหมายระบุวิธีการแต่งตั้งไว้และได้มีการแต่งตั้งถูกต้องตามที่กฎหมายระบุไว้นั้น

คำว่าเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาในขณะนั้นจึงไม่ครอบคลุมถึงผู้ปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐที่รัฐได้ลงทุนจัดตั้งหรือเข้าถือหุ้นในบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่รัฐลงทุนไป จึงจำเป็นต้องกำหนดความผิดสำหรับผู้ปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐเหล่านี้เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในองค์การเหล่านั้น เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2502 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 ในกฎหมายฉบับดังกล่าว มาตรา 3 บัญญัติว่า

“ พนักงาน หมายความว่า ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ หรือบุคคล ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งทุนทั้งหมดหรือทุนเกินกว่าร้อยละห้าสิบ เป็นของรัฐ โดยได้รับเงินเดือนหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นจากองค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้ นอกจากผู้เป็นเจ้าพนักงานอยู่แล้วตามกฎหมาย ”

พนักงานตามกฎหมายฉบับนี้จึงมุ่งเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของรัฐในภาคเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นตราขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 ถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 59 ปีแล้ว ปัจจุบันสังคม บริบทของประเทศชาติเปลี่ยนแปลงไปมากมีกฎหมายใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายและมีกฎหมายให้ตั้งหน่วยงานของรัฐเกิดขึ้นใหม่ ๆ จำนวนมาก กรณีจึงเป็นปัญหาว่าหน่วยงานที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ นี้ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานตามกฎหมายฉบับนี้หรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกาวินิจฉัยในเรื่องเสร็จที่ 4/2551 ความว่า “ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐตราขึ้นก่อนที่จะมีการกำหนดให้มืองค์การมหาชนโดยเจตนารมณ์แห่งกฎหมายดังกล่าวมุ่งที่จะควบคุมผู้ปฏิบัติงานมิให้ดำเนินการให้เกิดความเสียหายแก่รัฐการพิจารณาว่าพนักงานขององค์การหรือหน่วยงานแห่งใดจะอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติดังกล่าวจะต้องพิจารณาว่าพนักงานขององค์การหรือหน่วยงานนั้นอยู่ในความหมายของพระราชบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ โดยองค์การหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องมีทุนทั้งหมดหรือทุนเกินกว่าร้อยละห้าสิบเป็นของรัฐด้วย

กรณีองค์การมหาชนเป็นหน่วยงานบริหารที่สร้างขึ้นเพื่อทำกิจการสาธารณะที่แตกต่างกันไปตามขอบเขตอำนาจหน้าที่และภารกิจ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การมหาชนแต่ละแห่ง จึงมีรายละเอียดลักษณะและวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ดังนั้นรายละเอียดของทุนที่จัดตั้งขึ้นจึงแตกต่างกันไปตามที่มาของการจัดตั้งองค์การแต่ละแห่ง ในการพิจารณาว่าจะอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป กล่าวคือ หากองค์การมหาชนแห่งใดมีทุนจัดตั้งเป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พนักงานขององค์การมหาชนแห่งนั้นย่อมอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐฯ ”

ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานไว้ โดยเฉพาะมาตรา 11 บัญญัติว่า

“ ผู้ใดเป็นพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษ..... ”

บทบัญญัติดังกล่าวมีลักษณะเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 องค์ประกอบความผิดมีสาระสำคัญเกือบเหมือนกันทุกประการแตกต่างกันที่พนักงานและเจ้าพนักงานเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 148/2530 พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 มาตรา 18 บัญญัติให้พนักงานของการรถไฟเป็นเจ้าพนักงานตามความหมายแห่งกฎหมายลักษณะอาญาเมื่อจำเลยซึ่งเป็นพนักงานของการรถไฟแห่งประเทศไทยมีหน้าที่จำหน่ายตั๋วเดินทาง ยกยอกเงินค่าตั๋วเดินทางที่จำเลยได้รับระหว่างปฏิบัติหน้าที่ จำเลยจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 และโดยที่พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 มาตรา 3 บัญญัติไว้ว่า ผู้ใดเป็น “ เจ้าพนักงาน ” อยู่แล้วตามกฎหมายไม่เป็น “ พนักงาน ” ตามกฎหมายฉบับดังกล่าว จำเลยไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 ด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวนี้ ได้แก้ไขคำนิยามของคำว่า “ เจ้าพนักงาน ” ใหม่ และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558 วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2558 มาตรา 3

“ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (16) ของมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ” (16) “เจ้าพนักงาน ” หมายความว่าบุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นเจ้าพนักงานหรือได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นประจำหรือครั้งคราว และไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ ”

ปัจจุบัน เจ้าพนักงาน จึงหมายความว่าถึง บุคคล 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. บุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นเจ้าพนักงาน
2. ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นประจำหรือครั้งคราว
3. ไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือไม่

“ เจ้าพนักงาน ” จึงขยายหลักการไปถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นประจำหรือครั้งคราว ดังนั้นจึงเป็นการขยายหลักการเป็นเจ้าพนักงานออกไปมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบองค์กรของรัฐที่มีการจัดตั้งขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น บุคคลที่ทำงานในองค์การมหาชนของรัฐ องค์กรของรัฐในรูปแบบใหม่ จึงต้องมีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ที่แก้ไขใหม่นี้

เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2559 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 โดยในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้ มาตรา 5 ให้มีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางขึ้นมาโดยยกฐานะจากแผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐในศาลอาญาขึ้นมาเป็นศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง

มาตรา 7 บัญญัติว่า “ ให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ”

ดังนั้นคดีฟ้องเจ้าหน้าที่ว่าทุจริตหรือประพฤติมิชอบที่เกิดขึ้นภายหลังตั้งศาลนี้แล้ว ให้ฟ้องที่ศาลนี้ทั้งสิ้น

กฎหมายฉบับนี้ยังได้ให้คำนิยามของคำว่า “ เจ้าหน้าที่รัฐ ” คือ “ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือ กฎหมายว่าด้วยมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และให้หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย ”

ดังนั้นเจ้าพนักงานตามกฎหมายนี้จึงมีความหมายกว้างกว่า เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามากเพราะมีการขยายหลักของการเป็นเจ้าพนักงานไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศด้วย แม้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะไม่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายไทยก็ตาม ดังนั้นการให้เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐนั้นจึงหมายความว่าเอกชนสามารถที่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือ กฎหมายว่าด้วยมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้ด้วย จึงมิใช่ให้อำนาจเอกชนฟ้องได้เฉพาะเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น และเมื่อพิจารณาว่าศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นมีเขตอำนาจศาลเพียงไหน เราจะพบว่า

พระราชบัญญัติดังกล่าวมาตรา 3 ให้คำนิยามของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ คือ

(1) คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือ ทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นหรือความผิดอันมาจากการประพฤติมิชอบ

(2) คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ บุคคลที่กระทำความผิดฐานฟอกเงินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความผิดตาม (1) หรือ กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ กฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ หรือ กฎหมายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ

(3) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลในความผิดเกี่ยวกับการเรียก รับ ยอมจะรับ หรือให้ ขอให้ รับว่าจะให้ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือ การใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชี่ยวว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อบุญใจหรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น

(4) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลตามกฎหมายที่กำหนดให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

(5) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลตาม (1) ถึง (4) ไม่ว่าในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือ ผู้สมคบ

(6).....

(7).....

(8)..... ”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 บัญญัติว่า

“ วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติและข้อบังคับ

ดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

..... ”

กฎหมายวิธีพิจารณาคดีทุจริตให้นำบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้ด้วย ดังนั้นคดีที่พิจารณาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจึงให้สิทธิเอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลนี้ได้ และเมื่อพิจารณาตามกฎหมายจัดตั้งศาลดังกล่าวแล้วพบว่ากฎหมายให้อำนาจเอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งกว้างกว่าเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา แล้ว กฎหมายยังอนุญาตให้เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศด้วย แม้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะไม่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายไทยก็ตาม เอกชนก็สามารถฟ้องได้เช่นกัน นอกจากนี้เอกชนยังสามารถที่จะฟ้องเอกชนด้วยกันในศาลนี้ได้โดยเพียงแต่กล่าวอ้างว่าบุคคลนั้นเป็นตุลาการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือ ผู้สมคบ กับเจ้าหน้าที่รัฐกระทำความผิด ดังนั้นจะเห็นว่าอำนาจฟ้องของเอกชนนั้นกว้างขวางมากเกินกว่าที่ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดฐานะเจ้าพนักงานเท่านั้น

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยบัญญัติให้ เอกชนจึงมีอำนาจดำเนินคดีอาญา มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการในการดำเนินคดีอาญา คือ การร้องทุกข์ การฟ้องร้องคดี การยื่นคำร้องต่าง ๆ ในคดี การจัดทำบัญชีระบุพยาน ไปจนถึงกระบวนการในการสืบพยาน การยื่นคำแถลงการณ์ปิดคดี ตลอดจนถึงสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งเป็นจุดจบของกระบวนการในการดำเนินคดีอาญา และการดำเนินคดีของเอกชน การฟ้องคดีของเอกชนนั้น สามารถทำได้ทุกฐานความผิด ไม่มีขอบเขตจำกัด และสามารถทำได้ในทุก ๆ ประเภตคดี ทั้งคดีความผิดอันยอมความได้ และคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน โดยไม่ต้องขออนุญาตองค์กรใด ๆ ก่อนฟ้อง ไม่ต้องยื่นเรื่องต่อองค์กรใด ๆ เพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานในเบื้องต้นก่อนที่จะกล่าวหา ฟ้องร้องเจ้าหน้าที่รัฐเลย กรณีดังกล่าวจึงเกิดปัญหา อุปสรรคของการเปิดโอกาสในเอกชนมีสิทธิฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในระบบกฎหมายไทย กล่าวคือ

1. การใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาของเอกชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนั้น ดังที่กล่าวมาเนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้สิทธิเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด และฟ้องได้ในทุกประเภทของคดี และได้ในทุกอัตราโทษ ปัจจุบันจึงเกิดปรากฏการณ์ที่เอกชนใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่ต้องตามเจตนากรม หรือ วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย ปัจจุบันสังคมไทยเกิดความแตกแยก ขัดแย้งกันในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการเมือง จึงมีปรากฏการณ์ เอกชนบางรายมีการนำเอากระบวนการยุติธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการทำลายฝ่ายตรงข้าม หรือนำเอาคดีอาญามาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของตน และส่วนมากจะเป็นการนำเอาการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐมาฟ้องเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการนั้นๆ เพื่อให้สมตามวัตถุประสงค์

ของตน โดยใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เป็นเครื่องมือ เช่น คดีอาญาเรื่องหนึ่งโจทก์ฟ้องว่าแต่งตั้งโยกย้ายไม่ชอบ โจทก์ไม่ได้รับการแต่งตั้ง ซึ่งกรณีจะต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาลปกครอง แต่โจทก์เบี่ยงเบนมาฟ้องเป็นคดีอาญาศาลรับคำฟ้องไว้ได้สวนมูลฟ้อง ในชั้นได้สวนมูลฟ้องโจทก์ยื่นข้อเสนอให้จำเลยมีคำสั่งย้ายตนกลับไปตำแหน่งเดิมแล้วจะถอนฟ้องคดีเสีย หรือคดีอาญาเรื่องหนึ่งโจทก์ฟ้องตำรวจชุดจับกุมอ้างว่าจับกุมไม่ชอบ เมื่อศาลรับคดีไว้ได้สวนมูลฟ้อง โจทก์เสนอให้จำเลยจ่ายเงินให้โจทก์ตามจำนวนที่ต้องการแล้วจะถอนฟ้องคดีให้ เป็นต้น จะเห็นว่าการฟ้องคดีอาญานั้นมิใช่เป็นการฟ้องเพื่อให้มีการลงโทษจำเลยตามกฎหมายเพราะจำเลยกระทำความผิด แต่เป็นการฟ้องเพื่อใช้กระบวนการยุติธรรมต่อรองผลประโยชน์ของตน จึงเป็นการฟ้องคดีอาญาที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2. การที่เอกชนฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ยังมีปัญหาในเรื่องการตีความกฎหมาย ความเข้าใจในสาระสำคัญของบทบัญญัติของกฎหมายที่ยังคลาดเคลื่อน ไม่เป็นไปตามสารบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ การที่เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคดีอาญาเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนั้น มาตราที่เอกชนอ้างและฟ้องมากที่สุด คือมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งสารบัญญัติของมาตรานี้เป็นการที่เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต หรือ ปฏิบัติหน้าที่โดยมีเจตนาถลำนถลำให้บุคคลได้รับความเสียหาย แต่ในปัจจุบันมีการนำเอาบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่สั่งการตามที่โจทก์ประสงค์ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐสั่งการในทางตรงข้ามก็จะฟ้องเจ้าหน้าที่โดยอ้างเพียงว่าเจ้าหน้าที่ถลำนถลำตนโดยไม่มีการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนว่าความจริงในคดีคืออะไร และการฟ้องคดีอาญาก็ฟ้องรวมมาทุกคน ทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องก็ฟ้องมาทั้งหมด ทำให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีตกอยู่ในสถานะจำเลยโดยไม่จำเป็น เช่น คดีเรื่องหนึ่งที่มีการมีการฟ้องอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาอ้างว่าอาจารย์ผู้ทำหน้าที่ผู้บริหารในคณะถลำนถลำตนไม่อนุมัติให้ตนสอบผ่านระดับปริญญาโท จึงฟ้องคดีอาญาอาจารย์นั้น และฟ้องรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ในคณะที่พิมพ์เอกสาร ทั้งที่บุคคลเหล่านั้นไม่เกี่ยวข้องด้วย ทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะนั้นไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับโจทก์ ไม่มีเจตนาที่จะถลำนถลำโจทก์คงเป็นการสั่งการตามหน้าที่ เจ้าหน้าที่ธุรการก็เพียงแค่พิมพ์เอกสารตามที่ผู้บริหารสั่งการเท่านั้น

นอกจากนี้คดีอาญาเรื่องหนึ่งเดิมมีการฟ้อง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เป็นคดีแพ่ง และในคดีนั้นโจทก์ได้ออกหมายเรียกเอกสารจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจนั้น เจ้าหน้าที่ที่รับรองสำเนาถูกต้องของเอกสารและส่งศาลตามหมายเรียก ต่อมามีการฟ้องคดีอาญาเจ้าหน้าที่ผู้รับรองสำเนาถูกต้องของเอกสารเป็นคดีอาญาล่าช้าอ้างว่าเป็นผู้ปลอมเอกสาร ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่นั้นไม่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเอกสารเพราะอยู่คนละฝ่ายงานกัน เพียงแต่เอาเอกสารนั้นมาถ่ายและรับรองสำเนาถูกต้องส่งศาลตามหมายเรียกเท่านั้น จึงเป็นกรณีที่ถูกละเลยโดยไม่มีความจำเป็นต้องถูกฟ้องคดีเลย และเจ้าหน้าที่รัฐตกเป็นจำเลยในคดีอาญาอย่างไม่จำเป็น

3. การที่ให้สิทธิเอกชนฟ้องคดีอาญาฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ยังมีปัญหาในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานของเอกชนก่อนที่จะมีการฟ้องคดีอาญา เหตุเพราะการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ” ดังนั้น คดีอาญาที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องนั้นจะต้องมีการสอบสวนคดีนั้นโดยพนักงานสอบสวนก่อนเสมอ จึงมีการกลั่นกรองพยานหลักฐานโดยเจ้าหน้าที่รัฐมาขึ้นหนึ่งแล้วและเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานน่าเชื่อว่าจำเป็น ผู้กระทำความผิดจริงจึงมีการดำเนินคดีกับจำเลยเป็นคดีอาญา แต่การที่ให้เอกชนยื่นฟ้องคดีต่อศาลได้โดยไม่ต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่ต้องมีการกลั่นกรองพยานหลักฐาน แต่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรงจึง เป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนที่มีเจตนาธรรมชั่วร้ายให้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐได้โดยง่าย จากปัญหานี้ในคดีอาญาจึงเกิดการฟ้องร้องไปรวบรวมพยานหลักฐานไป เช่น เมื่อโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาลโจทก์ก็จะออกหมายเรียกเอกสารไปยังสถานที่ต่าง ๆ มากมาย เอกสารที่ผู้ครอบครองจัดส่งมาฉบับไหนไม่เกี่ยวข้อง เมื่อผู้ครอบครองส่งเอกสารมาแล้วก็ปล่อยทิ้งไป เอกสารไหนโจทก์เห็นว่าเกี่ยวข้องก็เอามาใช้ จึงเกิดจากเรียกเอกสารโดยอาศัยอำนาจศาลเป็นเครื่องมือเป็นจำนวนมาก จากผู้ครอบครองเอกสารจำนวนหลายราย และบางรายก็ไม่เกี่ยวข้องด้วยคดี ผลที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากสิ้นเปลืองในเรื่องการคัดถ่าย การจัดส่ง เวลาที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติต้องมาดำเนินการ และเกิดความไม่เป็นธรรมกับจำเลยในคดีอาญาอย่างยิ่ง

4. การเปิดช่องให้เอกชนมีสิทธิฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น อาจเป็นการเปิดช่องให้เอกชนและเจ้าหน้าที่รัฐสมยอมกันโดยใช้กระบวนการยุติธรรมฟอกตัวเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้ เอกชนสามารถให้การช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รัฐมิให้ถูกดำเนินคดีอาญาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้โดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือ เช่น คดีที่ผู้เสียหายหรือเอกชน ต้องการที่จะช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐจะถูกดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่รัฐนั้นถูกสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสอบสวนเป็นคดีอยู่ โดยเอกชนใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาล ในเรื่องและประเด็นเดียวกันกับที่ถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสอบสวน ซึ่งมีผลให้การสอบสวนนั้นต้องระงับลงทันที ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 86

ซึ่งบัญญัติว่า

“ ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. รับหรือยกคำกล่าวหาตามมาตรา 84 ที่มีลักษณะต่อไปนี้ขึ้นพิจารณา

(1) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้วและไม่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดี

(2) เรื่องที่เป็นคดีอาญาในประเด็นเดียวกันและศาลประทับฟ้องไว้หรือพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว เว้นแต่คดีนั้นได้มีการถอนฟ้องหรือทิ้งฟ้อง หรือเป็นกรณีที่ศาลยังมีไต่สวนในเนื้อหาแห่งคดี คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับหรือยกคำกล่าวหาขึ้นพิจารณาได้ ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว คดีที่ศาลรับฟ้องไว้แล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับเรื่องไว้พิจารณาไม่ได้ ต่อมาหากมีการสมยอมกันในศาลจนศาลมีคำพิพากษายกฟ้องคดีนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะไม่มีความอำนาจพิจารณาคดีได้อีกเลย กรณีจึงเป็นการพอกตัวเจ้าหน้าที่รัฐโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ

5. การให้สิทธิเอกชนฟ้องคดีอาญานั้น เอกชนจำต้องให้ทนายความเป็นผู้ทำคดีแทนตนในศาล ดังนั้นคำฟ้อง คำแถลง คำร้องต่าง ๆ การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ นั้นทนายความจะเป็นผู้ดำเนิน การแทนตัวความ ยิ่งปัจจุบันคดีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตหรือประพฤตินิชอบนี้ต้องฟ้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งมีวิธีพิจารณาและกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างจากศาลอาญาทั่วไป หากทนายความที่ดำเนินคดีนั้นไม่สันทัดในการฟ้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็จะเป็นการเสี่ยงที่อาจทำให้เจ้าหน้าที่รัฐแม้กระทำความผิดจริงหลุดพ้นคดีไปได้

6. เมื่อเอกชนฟ้องคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 6 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ วิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติและข้อบังคับประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ” ดังนั้นระบบพิจารณาคดีในศาลอาญาคดีทุจริตจึงเป็นระบบไต่สวน และเมื่อเอกชนฟ้องคดีต่อศาลแล้ว จะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง (มาตรา 16) แต่กระบวนการไต่สวนนั้นจะมีความแตกต่างกับการไต่สวนมูลฟ้องในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทนายความส่วนมากจะไม่เชี่ยวชาญเพราะนักกฎหมายส่วนมากจะเรียนมาแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ไม่มีสถาบันกฎหมายไหนสอนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 ดังนั้นจึงไม่มีความเชี่ยวชาญในกระบวนการไต่สวนในระบบไต่สวน จึงอาจเป็นช่องทางที่ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐหลุดพ้นจากการต้องถูกดำเนินคดีไปได้ หากเขากระทำความผิดจริง

7. เมื่อเอกชนฟ้องคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นการเฉพาะ และตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสอง บัญญัติว่า “ ในการไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยอาจแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่สนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ กรณีเช่นนี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โจทก์จำเลยอาจถามพยานได้เมื่อได้รับอนุญาต

จากศาล ” ในการพิจารณาระบบนี้ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจำเลยอาจยื่นคำแถลงต่อศาลได้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ จำเลยเมื่อได้รับหมายเรียกตามสำเนาคำฟ้องแล้วก็จะยื่นคำแถลงโดยเขียนตามความเข้าใจของตนเองโดยไม่ได้ปรึกษาทนายความ หรือ พนักงานอัยการ ทำให้เนื้อหาในคำแถลงนั้นบกพร่องทั้งเนื้อหาประเด็น ข้อกฎหมาย และเหตุผลที่ตนไม่ได้กระทำความผิด จึงเป็นเหตุให้ศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา

8. การดำเนินคดีอาญาของเอกชนอาจทำให้การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการได้รับความเสียหาย เช่น กรณีที่เอกชนก็ฟ้องคดี พนักงานอัยการก็ฟ้องคดี แต่ต่างคนต่างฟ้อง และเอกชนเร่งการพิจารณาให้เสร็จก่อนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และศาลพิพากษายกฟ้อง ส่งผลให้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการใด ๆ ได้ต่อไปอีกเลย โดยเฉพาะคดีที่ฟ้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กฎหมายกำหนดให้พิจารณาเป็นการรวดเร็ว การพิจารณานั้นอาจทำในขณะที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนคดีอยู่ ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะหมดอำนาจในการไต่สวนพยานคดีจึงทำให้รัฐได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม

9. คดีที่เป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ถ้าเอกชนเลือกฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐในความผิดที่มีโทษเบา และศาลมีคำพิพากษาแล้ว ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถดำเนินคดีในความผิดที่มีโทษหนักได้อีกต่อไปเพราะเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย เช่น ความผิดฐานเจ้าพนักงานปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 161 ซึ่งมีโทษจำคุก ไม่เกิน 10 ปี เป็นกรรมเดียวกับความผิดฐานปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 264 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หากเอกชนฟ้องในความผิดฐานปลอมเอกสารตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 264 แล้วก็จะไม่สามารถดำเนินคดีในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 161 ได้อีก

10. คดีกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทที่มีทั้งความผิดอันยอมความได้และความผิดอาญาแผ่นดินรวมกันอยู่ ถ้าเอกชนถอนคำร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้แล้ว พนักงานอัยการก็ไม่สามารถดำเนินการในความผิดฐานอื่น ๆ ได้อีก เพราะคดีอาญาเป็นอันระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิเอกชนสามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้เองโดยไม่มีขอบเขตจำกัด และฟ้องได้ในทุกประเภทของคดี ทุกฐานความผิดและทุกอัตราโทษ ย่อมมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ติดตามมาภายหลังได้ ทั้งยังไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีถูกฟ้องเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายได้

เอกสารอ้างอิง

จุลสิงห์ วสันตสิงห์. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1-119).

กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ดาริน บุญมาเลิศ. (2554). การฟ้องคดีในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์.

- ทวี กสิยพงศ์. (2527). *คำบรรยายอาญาปี 27*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พัสสน ตันติเตมิต. (2555). ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.
- ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. (2559). *ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 กับปัญหาการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2561 จาก <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2559/hi2559-065.pdf>.
- สทธีร์ กิติ ศุภการ. (2559). *หลักและคำพิพากษา “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”*. พิมพ์ครั้งที่ 7 : กรุงเทพฯ: สุนทรี สรรเสริญ.